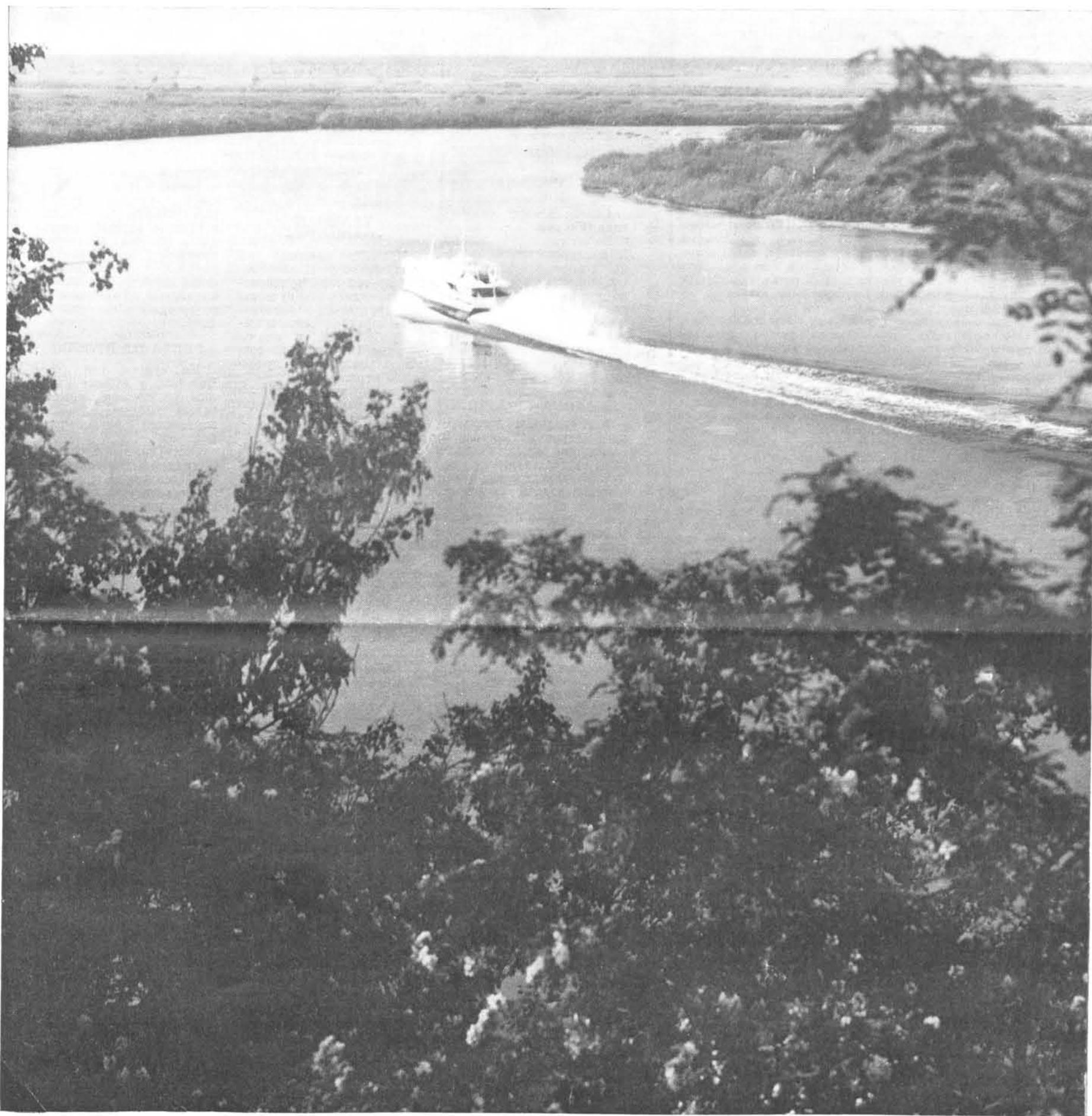

Голас Радзімы

14 верасня 1978 г.
№ 37 (1555)

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 23-і
Цана 2 кап.

Імкліва праносяцца па роўнядзі Дняпра ў ваколіцах Лоева судны на падводных крылах. [Рэпартаж з Лоева глядзіце на 3-й стар.]

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ШТО НАМЯЧАЛАСЯ — ВЫКОНВА-
ЕЦЦА

[«За «экватарам» пяцігодкі»]

стар. 2—3

ЯНЫ УСЕ ЖЫЦЦЕ ПАМЯТАЛІ, ЯК
ПАХНУЦЬ ЯБЛЫКІ ДОМА

[«Незабываемая поездка»]

стар. 4

СЯСТРА ЯКУБА КОЛАСА ПРЫ-
ГАДВАЕ...

[«Галіны Міхалава дрэва»]

стар. 7

КРЫТЭРЫЙ ПАШАНЫ

Многія ў Беларусі ведаюць Валянціну Булаву. Бацаць яе партрэты ў газетах і часопісах, глядзяць выступленні на экранях тэлевізараў, слухаюць па радыё. Ёй пішучь пісьмы з розных куткоў Саветаў Саюза іншы раз зусім незнаёмыя людзі.

Хто ж яна такая? Папулярная артыстка? Славатая спартсменка? Ці, можа, вучоная, якая зрабіла сенсацыйнае адкрыццё?

Зусім не. Валянціна Булава — работніца-прадзільшчыца. Жыве ў Баранавічах і працуе там на баваўняным камбінаце. А праславілася яна сваім выключным майстэрствам, дабілася высокай прадукцыйнасці працы і выдатнай якасці прадукцыі, якую выпускае. За гэта яна атрымала самае ганаровае ў нашай краіне званне Героя Сацыялістычнай Працы. А ў час апошніх выбараў у Вярхоўны Савет СССР Валянціна Булава стала дэпутатам адной з дзвюх яго палат—Савета Нацыянальнасцей.

Слава рабочага, калгасніка, якая супернічае з вядомасцю касманаўтаў, пісьменнікаў, дзеячаў мастацтва, — гэта характэрная рыса савецкага ладу жыцця. У артыкуле 14-м новай Канстытуцыі Беларускай ССР адзначаецца: «Крыніцай росту грамадскага багацця, дабрабыту народа і кожнага савецкага чалавека з'яўляецца свабодная ад эксплуатацыі праца савецкіх людзей... Грамадска карысная праца і яе вынікі вызначаюць становішча чалавека ў грамадстве».

У нашай сацыялістычнай дзяржаве няма беспрацоўя. Грамадска карысная праца з'яўляецца грамадзянскім абавязкам кожнага. За выкананую работу ў адпаведнасці з яе колькасцю і якасцю чалавек атрымлівае заробную плату і розныя прэміяльныя надбаўкі да яе. Жаданне мець большы заробтак, вядома, пабуджае рабочага працаваць больш прадукцыйна, павышаць сваю кваліфікацыю, удасканальваць умовы і майстэрства. Тым больш, што любая адукацыя, у тым ліку і прафесійнае навучанне, у нашай краіне бясплатныя.

Але сацыялістычнаму грамадству ўласцівы і з'явы спецыфічныя. Я маю на ўвазе клопат рабочага чалавека аб эфектыўнасці сваёй працы без разліку на ўласную матэрыяльную выгаду, а з адной толькі мэтай — прынесці карысць свайму прадпрыемству, калгасу, усяму грамадству. Каб вам, паважаныя чытачы, гэта было больш зразумела, спашлюся на такі прыклад. Мінскі рабочы-фрэзероўшчык Аляксандр Філіч выдатны майстар сваёй справы. Перадавым метадам працы ён навучыў ужо сотні рабочых не толькі на сваім заводзе аўтаматычных ліній, але і на многіх іншых прадпрыемствах сталіцы. Гэта прынесла вытворчасці значны эканамічны эффект. Ды і былыя вучні сталі зарабляць куды больш.

Ну, а сам Філіч? Заробтак у яго застаўся ранейшым. Чаму ж ён тады пачаў вучыць іншых?

Вось тут мы якраз і падышлі да адносна савецкага рабочага да сваёй працы, свайго месца і ролі ў грамадстве. У нас няма людзей, якія эксплуатаюць чужую працу. Савецкая Канстытуцыя гарантуе кожнаму не проста права на працу, але і права на выбар прафесіі, роду заняткаў. І рабочы ў адпаведнасці з прызываннем, здольнасцямі, прафесійнай падрыхтоўкай, адукацыяй і з улікам грамадскіх патрэбнасцей выбірае сам спецыяльнасць. Кожны рабочы ведае, пераканаўся на шматгадовым вопыце, што чым лепш працуе ён, тым вышэйшы агульны дабрабыт народа. Вынікам жа працы пры сацыялізме з'яўляецца не толькі непасрэды заробтак тых, хто яе выконвае, але і растуць даходы ад вытворчасці, якія паступаюць у агульнанацыянальны бюджэт і таксама размяркоўваюцца на грамадскія патрэбы.

Сумеснай працай савецкіх людзей ствараюцца многія матэрыяльныя і духоўныя даброты, якімі бясплатна або на льготных умовах карыстаюцца ўсе члены грамадства. Бясплатныя ў нас для ўсіх адукацыя, у тым ліку і вышэйшая. Бясплатныя ўсе віды медыцынскай дапамогі. Жыллё ў асноўным будзеца за дзяржаўныя сродкі, а кватэрная плата — самая нізкая ў свеце. Усе пажылыя забяспечваюцца пенсіямі без папярэдніх узносаў.

І чым больш паспяхова развіваецца эканоміка краіны, тым больш сродкаў ідзе на сацыяльныя патрэбы працоўных. Гэта і нараджае спецыфічную ва ўмовах сацыялістычнага грамадства псіхалогію чалавека, яго новае, немагчымае ў капіталістычным свеце ўяўленне аб сваім прэстыжы. Ён адчувае сябе сапраўдным гаспадаром на сваім прадпрыемстве і, як гаспадар, клопаціцца аб поспеху агульнай справы.

За найбольш эфектыўную працу ў нас — усенародная павага. За яе ўзнагароджваюць ордэнамі і медалямі, прысвойваюць ганаровыя званні. На кожным савецкім прадпрыемстве можна ўбачыць Дошку гонару, дзе змешчаны партрэты лепшых работнікаў. Рабочым і калгаснікам, якія вызначыліся сваёй працай і актыўнай грамадскай дзейнасцю, у Вярхоўным Саветах Беларусі належыць больш за палавіну дэпутацкіх месцаў.

Праца для савецкага чалавека стала не толькі сродкам да жыцця, але і натуральным выражаннем патрэбнасці быць карысным народу, грамадству, займаць у ім належнае месца.

П. СУДАКОУ.

УЗНАГАРОДЫ УРУЧАНЫ

Намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР У. Лабанок 4 верасня ўручыў групе работнікаў, узнагароджаных за шматгадовую актыўную дзейнасць і працоўныя поспехі ў розных галінах народнай гаспадаркі, у галіне навукі і культуры, Ганаровыя граматы і Граматы Вярхоўнага Савета БССР.

Сярод атрымаўшых узнагароды — прафесар-кансультант БДУ імя У. І. Леніна А. Левашоў, галоўны інжынер Мінскай гарадской тэлефоннай сеткі М. Андрэеў, памочнік сакратара ЦК КПБ І. Манкевіч, галоўны ўрач Мінскай абласной клінічнай баліцы, заслужаны ўрач БССР Г. Дзянісоўскі і іншыя.

ЮБІЛЕЙНЫ ГОД КЛЕЦКА

Сёлета Клецку спаўняецца 850 год.

Вучні сярэдняй школы № 2 з дапамогай настаўніка географіі Д. Чорнага сабралі багаты матэрыял аб мінулым і сучасным горада. Нядаўна побач са школай пабудаван музей. У ім шмат экспанатаў, якія раскажваюць аб узнікненні горада, аб яго рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славе.

ВУЧАЦА КІРАУНІКІ

У Беларускай дзяржаўнай інстытуце народнай гаспадаркі пачаліся заняткі на чарговым патоку рэспубліканскіх курсаў кіравання народнай гаспадаркай.

Слухачы — кіруючыя работнікі органаў матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння, міністэрстваў і ведамстваў рэспублікі — у працэсе вучобы азнаёмяцца з тэорыяй і перадавой практыкай кіравання матэрыяльна-тэхнічным забеспячэннем, будуць удзельнічаць у гутарках за «круглым сталом», дыскусіях, навукова-практычнай канферэнцыі, выканаюць і абаронаць выніковыя работы па актуальных пы-

Універмаг «Белы лебедзь» пабудаван у Мазыры на вуліцы Савецкай.

таннях кіравання гэтай важнай галіной народнай гаспадаркі.

ТРАМВАЙ «ПАЛІМІРА»

Прынята рашэнне аб будаўніцтве ў Наваполацку другой лініі хуткаснага трамвая. Гэты сучасны від гарадскога электратранспарту — самы малады ў Беларусі: у канцы чэрвеня 1974 года на сталёвых магістралях праімчаўся першы поезд.

Акрамя трамвайнай лініі, таксама за сродкі аб'яднання «Палімір», у горадзе пабудаваны жыллыя дамы, дзіцячыя дашкольныя ўстановы, базы адпачынку.

ДАЖЫНКІ ДРУЖБЫ

Палі калгасаў імя Фрунзе і імя Чкалава Добрушкага раёна падступаюць да палёў калгасаў «Савецкая Расія» Бранскай і «Дружба» Чарнігаўскай абласцей.

У дзень завяршэння жніва механізатары гаспадарак сабраліся ля муніципалітэта Дружбы, які ўзвышаецца на граніцы трох братніх рэспублік, каб разам адсвяткаваць дажынку.

Героям уборкі былі за-

вязаны чырвоныя стужкі з надпісам «Пераможца жніва-78», уручаны сімвалічныя ўзнагароды — вянкi з залатых каласоў пшаніцы, а таксама ганаровыя граматы і каштоўныя падарункі. Хлебаробскае свята закончылася вялікім канцэртам аб'яднанага хору суседніх вёсак трох раёнаў.

СВЯТА НА ВУЛІЦЫ

На вуліцы імя Лізы Чайкінай у Мінску адбыліся ўрачыстасці, прысвечаныя юбілею адважнай партызанкі - падпольшчыцы.

Лістоўка, выпушчаная к 60-годдзю з дня нараджэння легендарнай камсамолкі, раскажае аб яе подзвігу. У гады нямецка-фашысцкай акупацыі ў складзе партызанскага атрада, які дзейнічаў на тэрыторыі Вялікалукскай вобласці, яна смела змагалася, здабывала важныя звесткі аб ворагу. У лістападзе 1941 года фашысты схапілі разведчыцу і расстралялі.

Больш як дзве тысячы чалавек прынялі ўдзел ва ўрачыстым шэсці, якое адкрылі сцяганосцы з флагамі братніх саюзных рэспублік.

Багаты ўраджай збожжавых вырасцілі сёлета хлебавыя эксперыментальнай базы «Усць» Аршанскага раёна: каля 60 цэнтнераў ячменю, да 45 — жыта намалацілі тут з кожнага гектара. НА ЗДЫМКУ: завяршышы ўборку каласавых, земляробы рыхтуюць глебу пад сябу азімых.

ЗА «ЭКВАТАРАМ» ПЯЦІГОДКІ

Савецкая Беларусь уступіла ў другую палавіну дзесятай пяцігодкі. Цяпер у нас разгар жніва, вынікі сельскагаспадарчага года, а разам з ім і трох год пяцігодкі падвядуць пазнай. Але і сёння можна з упэўненасцю сказаць, што плён працы ў гэтай вельмі важнай галіне будзе, як і ў прайшоўшых два гады пяцігодкі, добрым. А з якімі паказчыкамі пройдзены «экватар» пяцігодкі ў іншых галінах? — з такім пытаннем мы звярнуліся да адказнага супрацоўніка Дзяржплана БССР Мікалая ШЭНДАРАВА.

— Сапраўды, аб выніках работы за першую палавіну пяцігодкі беларускай індустрыі, якая ўключае ў сябе больш як 100 галін, дзе занята каля 1,3 мільёна чалавек, а таксама аб капітальным будаўніцтве і сацыяльна-культурных дасягненнях можна гаварыць ужо сёння. У прамысловас-

ці, напрыклад, план гэтага паўгоддзя па рэалізацыі прадукцыі выкананы на 102,2 працэнта. Тэмпы прыросту прадукцыі і прадукцыйнасці працы склалі адпаведна 8 і 5,3 працэнта, што вышэй паказчыкаў, прадугледжаных планам.

Мабілізацыя ўнутрывытворчых магчымасцей у ходзе сацыялістычнага спаборніцтва, высокая палітычная і працоўная актыўнасць рабочага класа па ажыццяўленню рашэнняў XXV з'езда КПСС дазволілі датэрмінова (на 15 дзён раней) выканаць заданне двух з палавінай гадоў па сумарнаму выпуску прадукцыі. Дадаткова да плана выпушчана прамысловай прадукцыі больш як на 950 мільёнаў рублёў. У тым ліку 1,3 мільёна тон мінеральных угнаенняў, 2,4 тысячы металарэзных станкоў, 3,9 тысячы трактароў, 1,4 тысячы грузавых аўтамабіляў, 11,5 мільёна квадратных метраў тканін, больш як 360 мільёнаў квадратных метраў дываноў і

дывановых вырабаў, 14 тысяч тон масла, на 93,6 мільёна рублёў тавараў культурына-бытавога прызначэння і гаспадарчага ўжытку і шмат іншай прадукцыі.

Ацэнка выканання плана 1978 года, праведзеная з улікам фактычных вынікаў работы за прайшоўшы перыяд, паказвае, што прырост прамысловай прадукцыі за тры гады складзе не менш чым 25 працэнтаў пры 21,7 працэнта па пяцігадоваму плану.

У рабоце прамысловасці, як і меркавалася стратэгіяй пяцігодкі, усё больш істотную ролю адыгрываюць інтэнсіўныя фактары, ідзе бурны працэс укаранення навукова-тэхнічнага прагрэсу. Прамысловыя прадпрыемствы за палавіну пяцігодкі асвоілі вытворчасць больш як 400 новых відаў машын, прыбораў, абсталявання, матэрыялаў і іншых вырабаў. Пашырыліся наменклатура і асартымент прадукцыі, выпускаемай з дзяржаўным Знакам якасці (з 1,4 тысячы наз-

ваў у 1975 годзе да 2,9 тысячы летась). А паліпшэнне якасці прадукцыі, як вядома, у дзесятай пяцігодцы адна з важнейшых задач.

За 1976—1977 гады на беларускіх прадпрыемствах устаноўлена 3 568 комплексна-механізаваных і аўтаматычных аграгатаў, 1 371 паточна-механізаваная і аўтаматызаваная лінія, завершана комплексная механізацыя і аўтаматызацыя 570 вытворчых участкаў і цэхаў. У выніку гэтых і іншых мер прадукцыйнасць працы ў прамысловасці за два гады ўзрасла на 10,6 працэнта, што вышэй, чым прадугледжана на гэты перыяд пяцігадовага плана. З другога боку, мадэрнізацыя вытворчасці палепшыла ўмовы працы многіх тысяч людзей, вызвалішы іх ад ручных аперацый.

Увесь час узрастае аб'ём капітальных укладанняў, накіроўваемых на развіццё народнай гаспадаркі. За два з палавінай гады дзесятай пяцігодкі ў цэлым па рэспубліцы асвоена 9,5

СКАРАЧЭННЕ...

ПА ЎЛАСНАЙ ІНІЦЫЯТЫВЕ

Уявіце сітуацыю: рабочы-рацыяналізатар вырабляе і ўкараняе на сваім участку прыстасаванне, загадзя разумеючы, што яно заменіць яго працу і, па сутнасці, пакажа яму на дзверы. Ці магчыма гэта? «Так», — адказаў журналістцы Наталлі ГРОМОВАЙ рабочы Мінскага матарнага завода Іван ПАБОКА, на рахунку якога 30 рацыяналізатарскіх прапаноў.

— Калі такое новаўвядзенне і пакажа мне на дзверы, то за імі ж не вуліца, а другі цэх завода. Я перайду працаваць на іншы ўчастак, бо аб'ём вытворчасці на заводзе ўвесь час пашыраецца, — сказаў Іван Пабока.

Яго словы маглі б пацвердзіць больш за 150 рабочых, па ініцыятыве якіх толькі летась на прадпрыемстве былі ўкаранены рацыяналізатарскія прапановы, што замянілі іх працу. Ніхто з рацыяналізатараў не апынуўся за варотамі, усе яны працуюць у іншых цэхах.

Але ж пераход на новае месца звычайна мае мноства нязручнасцей: перакваліфікацыя, адаптацыя ў новым калектыве, нават часовыя страты ў зарплате. Чаму рабочыя ідуць на гэта?

Аказалася, што ў перамене месца працы зацікаўлены на прадпрыемстве амаль што ўсе. Новыя цэхі выгадна адрозніваюцца ад старых дасканалым абсталяваннем. З-за больш высокай прадукцыйнасці працы, лёгка дасягаемай у мадэрнізаваных цэхах, зароботная плата павялічваецца на 15—20 працэнтаў. Што датычыць цяжкасцей, звязаных з перакваліфікацыяй, то ўмовы, якія прадастаўляюцца жадаючым вучыцца, робяць іх мінімальнымі.

На заводзе арганізаваны заняткі па тэхнічнай падрыхтоўцы, якія рабочыя наведваюць на працягу 2—6 месяцаў. Апрача набыцця тэарэтычных ведаў тут выпрацоўваюцца і практычныя навыкі. Летась на такіх курсах павысілі кваліфікацыю 1130 чалавек. Ці ўсе ахвотна павышаюць свой тэхнічны ўзровень?

— Усе без выключэння, — адказавае слесар Іван Пабока, які атрымаў дадатковую кваліфікацыю токара-універсала. — Высокая кваліфікацыя прыносіць маральнае задавальненне. Акрамя таго за кожную дадатковую спецыяльнасць адміністрацыя павялічвае зарплату.

Сёння попыт на прадукцыю завода — трактарныя рухавікі дзевяці марак, якія знаходзяцца на ўзроўні сусветных стандартаў, — рэзка ўзрос. Калі ў 1965 годзе яе імпарцёрамі былі толькі 10 краін свету, то сёння — 68 краін, у тым ліку Англія, Францыя, Канада, ЗША. Цяпер на заводзе выпрацоўва-

юцца рухавікі недалёкага будучага — у 100 і 150 конскіх сіл. Іх выпуск таксама звязваецца з рэканструкцыяй завода. Яна павысіць узровень механізацыі і аўтаматызацыі на 80 працэнтаў. Ужо ў самы бліжэйшы час уступяць у строй 60 новых аўтаматызаваных ліній зборкі вузлоў і 8 — агульнай зборкі рухавікоў. Гэты працэс выклікае ў рабочых жаданне вучыцца, каб адпавядаць патрабаванням навукова-тэхнічнага прагрэсу. Сёння, напрыклад, 926 чалавек наведваюць 48 школ «Асноў эканамічных ведаў», дзе чытаюць лекцыі вопытных спецыялістаў завода. Гэтыя школы рыхтуюць рэзерв добра падрыхтаваных кадраў для новых вытворчых участкаў і цэхаў.

— З укараненнем аўтаматыкі, якая павышае прадукцыйнасць працы, павялічваецца прыбытак прадпрыемства, — гаворыць дырэктар завода Іван Сямак. — Эканамічны эффект толькі ад укаранення рацыяналізатарскіх прапаноў штогод складае 450—500 тысяч рублёў. Дадатковыя прыбыткі выкарыстоўваюцца на матэрыяльнае заахвочванне і жыллёвае будаўніцтва, культурныя мерапрыемствы. Завод уклаў, напрыклад, 2,5 мільёна рублёў на пабудову двух інтэрнатаў на паўтары тысячы месцаў са сталовай, клубам, спортзалай, вачэрняй школай, бібліятэкай... Пабудаваны таксама 4 дзіцячыя камбінаты (сады, яслі) на 1100 месцаў. Штогод рабочыя добраўпарадкаваныя кватэры, на будаўніцтва якіх выдзяляецца 500 тысяч рублёў.

Улік заахвочвання за ўдзел рабочых у абнаўленні вытворчасці шляхам рацыяналізатарства ўваходзяць таксама і грашовыя прэміі, бясплатныя пачэўкі ў санаторыі, дамы адпачынку, прафілакторыі... Такім чынам прыбытак прадпрыемства выгадны самім рабочым.

Акрамя людзей, якія прапаноўваюць рацыяналізацыю «па ўласнаму жаданню», на прадпрыемстве існуе канструктарскае бюро на чале з галоўным канструктарам. На рахунку інжынераў-канструктараў дзесяткі аўтарскіх пасведчанняў, замежныя патэнты, у тым ліку патэнты ЗША, Англіі, Францыі. Створана база выпрабавання новых тэхнічных ідэй — эксперыментальны цэх, дзе працуюць рабочыя вышэйшай кваліфікацыі. Трапіць сюды марыць кожны, і шлях у гэты цэх, своеасаблівы цэнтр рацыяналізацыі, нікому не забаронены. Для гэтага трэба стаць высокакваліфікаваным спецыялістам. А менавіта імі становяцца тыя, хто зрабіў сабе недарэчную, на першы погляд, паслугу, прапанаваўшы ўласнае зваўненне...

мільярда рублёў капітальных укладанняў, што складае 100,6 працэнта да задання пяцігадовага плана. На карысць народа пачалі працаваць новыя буйныя прамысловыя прадпрыемствы, сярод якіх Пінскі завод кавальска-прасавых аўтаматычных ліній, Гродзенскі — сінтэтычнага валакна, Асіповіцкі — аўтаматычных агрэгатаў, Маладзечанскі — лёгкіх металаканструкцый, Аршанскі — па вытворчасці форм і аснасткі, Наваполацкі — бялкова-вітамінных канцэнтратаў, Мінскі — шампанскіх він, Беларускі газперапрацоўчы завод, шэраг прадпрыемстваў прамысловасці будаўнічых матэрыялаў, малочныя заводы, мясакамбінаты...

Некалі У. І. Ленін пісаў аб Расіі як аб краіне надзвычай адсталай, беднай і паўдзікай, абсталяванай сучаснымі прыладамі вытворчасці ў чатыры разы горш за Англію, у пяць разоў горш за Германію, у дзесяць — горш за Амерыку. А што можна было гаварыць аб Беларусі? Прамысловыя прадукцыі тут выпускалася ўдвай менш, чым у сярэднім па краіне. Сёння ж, напярэдадні свайго 60-гадовага юбілею, Беларуская ССР па такіх важнейшых паказчыках, як вытвор-

часць прамысловай прадукцыі і нацыянальны даход на душу насельніцтва, перавысіла сярэднесаюзны ўзровень.

Мы ганарымся нашымі дасягненнямі, ганарымся тым, што створана за гады Савецкай улады на беларускай зямлі. Радуе нас тое, што рэспубліка, якая атрымлівала раней з агульнасаюзнага бюджэту вялікія дапамогі на развіццё свайго гаспадаркі, пачынаючы з восьмай пяцігодкі мае пастаяннае ўсё ўзрастаючае перавышэнне аб'ёму атрыманага нацыянальнага даходу над той яго часткай, якая скарыстоўваецца на спажыванне і на капітальныя выдаткі. Калі да Айчынай вайны ў рэспубліцы вялікую частку прадукцыі давалі харчовай, лёгкай, дрэваапрацоўчай прамысловасці, то сёння асноўнымі для нас сталі такія галіны, як трактарна- і аўтамабілебудаўніцтва, радыёэлектроніка, нафтаперапрацоўка, прыбора- і станкабудаўніцтва, вытворчасць мінеральных угнаенняў і сінтэтычных валокнаў, радыёпрыёмнікаў і тэлевізараў, халадзільнікаў, гадзіннікаў і многіх іншых тавараў народнага ўжытку.

У галіне сацыяльнай палітыкі прай-

Гарады Беларусі

Л О Е Ў

На высокім беразе Дняпра ля вуся Сожа ў зеляніне акацый і клёнаў раскідаў свае дамы гарадскі пасёлак Лоеў. Як і ўсе невялікія населеныя пункты, Лоеў жыве нетаропкім размераным жыццём. Але і тут адчуваецца імклівы рух нашага часу. Цішыню пасёлка парашаюць прарэзлівыя званкі вежавых кранаў на будаўнічых пляцоўках, рокат цяжкіх грузавікоў, што вязуць цэглу і панелі.

Але не заўсёды тут было так спакойна. У памяці гараджан жывуць падзеі кастрычніка 1943 года. Тады тут разгарнуліся жорсткія баі за фарсіраванне Дняпра. Воіны 65-й арміі пад камандаваннем генерала Батава вызвалілі пасёлак ад фашысцкіх захопнікаў.

Зараз Лоеў будзеца і добраўпарадкаваецца. Тут працуюць малочны завод і камбінат будаўнічых матэрыялаў, дзе вырабляюць цэглу і фарбы з охрыстых глін. Багатае і разнастайнае культурнае жыццё Лоева.

...Пятае стагоддзе стаіць на беразе сівога Дняпра Лоеў. Але ніколі ён не быў яшчэ такім маладым і прыгожым, як зараз.

НА ЗДЫМКАХ: вуліца Леніна ў Лоеве; сюды прыходзяць пасажырскія судны з Рэчыцы, Гомеля і Кіева; помнік воінам Савецкай Арміі, якія вызвалілі Лоеў; Дом культуры.

шоўшы перыяд пяцігодкі характарызуецца шматграннасцю вырашаемых задач, павелічэннем тэмпаў сацыяльных пераўтварэнняў, якія нясуць для кожнага з нас не толькі колькасныя, але і істотныя якасныя змены ва ўмовах, узроўні і ладзе жыцця.

На аснове развіцця матэрыяльнай вытворчасці нацыянальны даход рэспублікі за два гады дзесятай пяцігодкі павялічыўся на 11 працэнтаў. Тры чвэрці яго выкарыстаны на спажыванне, а з улікам расходаў на будаўніцтва жылля, школ, бальніц, прадпрыемстваў камунальнага і бытавога абслугоўвання — звыш 80 працэнтаў. Гэта дазваляе павялічваць рэальныя даходы насельніцтва больш хуткімі тэмпамі, чым намячалася пяцігадовым планам. За два гады яны ўзраслі на 9 працэнтаў пры плане 7,5 працэнта. Сярэднемесячная зароботная плата рабочых і служачых з улікам выплат і льгот з грамадскіх фондаў спажывання дасягнула ў сярэднім 190 рублёў у месяц і павялічылася на 9 працэнтаў, даходы калгаснікаў ад грамадскай гаспадаркі — на 16 працэнтаў. Пабудаваны кватэры агульнай плошчай больш як 8 мільёнаў квадратных метраў, што дазволіла палепшыць

жыллёвыя ўмовы каля 750 тысячам чалавек. Выконваюцца заданні пяцігадовага плана па ўводу ў дзеянне агульнаадукацыйных школ, дзіцячых дашкольных устаноў і бальніц.

На аснове сістэматычнага росту даходаў адбываюцца прагрэсіўныя зрухі ў структуры спажывання, што праяўляецца як у павелічэнні агульнага спажывання долі непрадуктовых тавараў (прадметаў працяглага карыстання, тавараў культурна-бытавога прызначэння, духоўных даброт і паслуг), так і ў росце спажывання найбольш каштоўных прадуктаў харчавання: мяса, малака, яек, садавіны. Так, з 1965 па 1977 год пры павелічэнні насельніцтва БССР амаль на 900 тысяч чалавек спажыванне мяса на аднаго жыхара павялічылася на 19 кілаграмаў, малочных прадуктаў — на 95, больш чым падвоілася спажыванне яек...

Паказчыкі прыросту, як бачым, значныя ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі. Такі выдатны «разбег», які набрала пяцігодка, дазваляе спадзявацца, што яе канчатковыя вынікі таксама будуць адпавядаць нашым планам.

НАКОНЕЦ, довелось и нам побывать на Родине наших отцов, в той прекрасной стране, о которой мы так долго мечтали. Пробыли мы там весь сентябрь и посетили девять городов.

Первым была красавица Москва, город, о котором сложено столько песен! Четыре дня жили мы там в комфортабельной гостинице «Россия» рядом с Красной площадью. Наша группа посетила Мавзолей Ленина, и мы все видели, с какой любовью чтут люди память о великом вожде. У нас было много экскурсий по Москве, и потому до сих пор будто вижу наяву ее прекрасные парки, здания, фонтаны, музеи, выставки. Никак не можем мы забыть и прекрасное московское метро. Говорят, что по красоте и комфорту оно не имеет равных в мире.

Минск встретил нас каким-то особым непередаваемым очарованием. Это большой столичный город с миллионным населением. Мы раньше думали, что белорусы богаты лишь селами вышивками, но увидели, что у них даже здания прекрасно расписаны. Белоруссия очень пострадала во время последней войны, но несмотря на разрушения и огромные человеческие жертвы она неуклонно идет вперед — много и прекрасно строит, украшает свои города и села. Мы посетили в Минске завод холодильников, где изготавливаются холодильники самых разных моделей и размеров. Спрос на них велик. Удивила нас чистота на заводе и вокруг него.

Была у нас поездка на мемориальный комплекс Хатынь. Тот, у кого есть сердце, не может здесь не заплакать. Фашисты сожгли деревню вместе с ее жителями. Колокола, звонящие каждые несколько минут, звучат так тоскливо и печально, будто погибшие ужасной смертью люди до сих пор плачут и зовут на помощь. Осмотрели мы и Курган Славы — величественный памятник, воздвигнутый в честь Советской Армии, освободившей Белоруссию от немецко-фашистских захватчиков в 1944 году. С Кургана открывается вид на мирные белорусские поля, которые в прошлом были местом ожесточенных боев с врагом.

Одесса и наш Ванкувер — города-побратимы. Оба портовые. Во время войны Ванкувер оказывал помощь населению Одессы. Теперь в порту можно видеть пароходы под флагами разных стран.

В Великую Отечественную войну Одесса 73 дня была в руках врага. Крепкая дружба всех советских народов помогла одесситам выдержать невзгоды, вновь обрести свободу. В прекрасном парке над морем сооружен памятник защитникам города, горит Вечный огонь, пионеры сменяются в карауле каждые 20 минут.

Одесса — город шумный и веселый. Мы побывали в красивейшей в мире Одесской опере. В воскресный

После четырехдневного пребывания в Запорожье мы расстались с этим городом и приехали в Харьков, шестой по величине город в Советском Союзе. Харьков, как и многие другие индустриальные города Советского Союза, украшают масса зелени, цветы.

Находясь в Ростове, мы побывали в колхозе «Рассвет». Председатель колхоза Сергей Тадинович пригласил нас к себе, рассказал о хозяйстве. За хорошую работу он награжден двумя

поехала с нами и Татьяна Михайловна.

Духоборы встретили нас радушно, много расспрашивали о канадских духоборах, передавали всем сердечный привет и просили крепить мир и дружбу на земле.

О себе они рассказали, что живут в колхозе очень хорошо, всего необходимого имеют вдоволь. Дети учатся сначала в школе, потом в институтах и приезжают домой лишь на каникулы.

На обратном пути Татьяна Михайловна рассказывала о прошлой легкой жизни духоборов и о том, что теперь все изменилось к лучшему. На прощание она советовала канадским славянам жить мирно и дружно. Просила рассказывать правду о Советском Союзе. Некоторые, говорила она, до сих пор не осознали, сколько горя мы пережили во время второй мировой войны. Большое спасибо Татьяне Михайловне за ее добрые слова.

Пятигорск был уже восьмым городом в нашем маршруте. Проезжали через Орджоникидзе, поселок Ильготовского. Тут водитель остановил автобус, и мы подошли к памятнику. Здесь в 1942 году Советской Армией была остановлена и разгромлена большая группировка немецких войск. Тысячи советских солдат погибли.

Потом был древний и прекрасный Тбилиси.

Во время этого путешествия я много передумала. Иногда мелькали мысли странные, а чувства появлялись необыкновенные. Я говорила сестре: «Вот где-то здесь недалеко жили наши предки. Сопротивляясь царскому режиму, они попали на чужбину, где вынуждены были оставаться до конца дней. Но как часто они говорили нам, что мечтают снова увидеть Родину, ту землю, где они когда-то жили».

Они вспоминали весну дома, когда таял снег и сразу же появлялись подснежники. Да и яблоки пахнут там намного приятнее, говорили они. Наверное, наши отцы и деды очень скучали по своей Родине. Им, прожившим жизнь скромно, почти бедно в Канаде, так и не довелось больше увидеть свой родной край.

Тем более счастливы мы, что увидели Отчизну предков и многое из того, о чем они нам рассказали.

А. РЫБИНА.

Канада.

НЕЗАБЫВАЕМАЯ ПОЕЗДКА

В группе наших земляков, канадских духоборов, которые в прошлом году совершили поездку по Советскому Союзу, была и А. Рыбина. В журнале «Искра», органе Союза духовных общин Христа, была напечатана ее статья, где она делилась своими впечатлениями о пребывании на земле предков. Эту статью она прислала и в газету «Голас Радзімы». Сегодня мы предлагаем ее вниманию наших читателей.

день зашли в церковь, где было много пожилых молящихся людей. Интересно было и во Дворце бракосочетаний. Мы сделали фотографии. Хор пел свадебные песни. Все было очень торжественно и красиво.

В Ялте, на черноморском курорте, мы видели множество санаториев, Домов отдыха, где проводят свой отпуск тысячи советских граждан.

Из Ялты автобусом ехали до Запорожья. Из окна видны равнины, которые и глазом не окинешь, степи, засеянные пшеницей, сады и виноградники. Едешь сотни километров и удивляешься: есть ли конец этим безбрежным, плодородным землям? Само Запорожье тоже утопало в зелени, хотя город индустриальный. Днепрогэс, построенный в 30-е годы, был до основания разрушен фашистами. В настоящее время гидроэлектростанция восстановлена, она стала еще больше. И заводы, и фабрики — все можно построить заново, не вернешь только людей.

В Запорожье очень много строят, каждый день более двадцати человек вселяется в новые квартиры. Квартирная плата — один-два процента от месячного заработка.

орденами Ленина, награды имеют и многие другие колхозники. В колхозе семичасовой рабочий день, а тот, кто работает сверхурочно, получает двойную оплату. Колхозникам положен отпуск 24 рабочих дня, есть свои санатории на берегу Черного моря и в Пятигорске. В «Рассвете» работают две начальные и две средние школы. Стипендию некоторым студентам, занимающимся в высших учебных заведениях, платит колхоз. Малышей родители оставляют на время работы в детских садах. Семьдесят семей имеют свои автомашины.

Женщины не прядут шерсть, отправляют ее на фабрику, а сами покупают готовые изделия. В колхозе есть два универсальных магазина, где продаются продукты, хозяйственные товары. В большой колхозной столовой кормят очень хорошо. Мы сами в этом могли убедиться.

Вечером, когда мы возвратились в гостиницу, нас там ожидала Татьяна Лукьянчук, двоюродная сестра Ивана Веригина, председателя Ассоциации канадцев русского происхождения и Союза духовных общин Христа. На второй день мы поехали в Петровку к духоборам. Чтобы показать дорогу,

ПОЧЕМУ СОВЕТСКИЕ ГРАЖДАНЕ РАВНЫ ПЕРЕД ЗАКОНОМ

Принцип равенства людей перед законом не нов. Не одна социальная революция провозгласила его. Провозгласить равенство, как известно, не всегда означает осуществить этот принцип в практической жизни. Американский историк-правовед Джером Ауэрбах, например, говорит так:

— В Соединенных Штатах справедливость распределяется в соответствии с расой, происхождением и богатством, а не в соответствии с потребностями. Это неравная юстиция.

Альберт ПИГОЛКИН, советский юрист, руководитель сектора Всесоюзного научно-исследовательского института советского законодательства Министерства юстиции, убежден:

— Подлинное равенство граждан перед законом возможно только в обществе, которое не знает социальных контрастов и не разделено на антагонистические классы. От плохих судей, конечно, не застрахован никто — ни мы, ни Запад. Дело в том, что равенство не начинается и не кончается в суде. Если его нет за стенами здания, где проходит судебный процесс, его нет и не может быть на самом процессе.

— Поясните, пожалуйста, эту мысль.

— Равенство советских граждан перед законом опирается

на их равенство во всех сферах жизни.

У нас нет деления общества на владеющих средствами производства и вынужденных продавать им свой труд. У нас все — работники. И материальное благополучие и общественный престиж каждого определяются только его собственными личными качествами, его собственным трудом. Ни раса или национальность, ни происхождение или пол, ни отношение к религии или место жительства не дают человеку никаких привилегий и не ведут ни к каким ограничениям. «Граждане СССР равны перед законом», — написано в новой Конституции СССР, — независимо от происхождения, социального и имущественного положения, расовой и национальной принадлежности, пола, образования, языка, отношения к религии, рода и характера занятий, места жительства и других обстоятельств».

Иначе говоря, равноправие перед законом, гарантируемое Конституцией, отражает существующую в нашем обществе реальность и обусловленный ею моральный климат.

Закон обязывает всех строго соблюдать принцип равенства. Нет противоречия между требованиями закона и сложившимися в обществе нравственными нормами.

— А когда такого единства нет?

— В американском штате Мэриленд из 55 смертных приговоров за изнасилование 50 были вынесены неграм во всех

случаях, когда пострадавшей стороной была белая женщина. И хотя пострадавших негритянок за то же время было в десять раз больше, ни один насильник не был казнен. Закон — один, но к представителям разных рас он применяется по-разному. И нельзя объяснить это давление только недобросовестностью отдельных судей. Оно отражает неравенство, укоренившееся в обществе, и соответствующий последнему моральный климат.

— Какое значение при этом имеет состав суда?

— Наш суд по социальному и национальному составу близок повторяет состав общества. Об этом уместно вспомнить, поскольку буржуазные суды почти целиком состоят из представителей имущих классов, то есть меньшинства населения, и защищают, естественно, в первую очередь его интересы. Закон, формально одинаковый для всех, на деле не способен преодолеть классовый антагонизм.

У нас нет классового антагонизма в обществе, нет его, понятно, и в суде.

— Каковы права обвиняемого на защиту?

— Формально это право признают везде, в том числе и в капиталистических государствах. Но воспользоваться этим правом в полной мере там может далеко не каждый. На это нужны немалые деньги. Услуги советского адвоката общедоступны.

У нас следователь, прокурор и другие должностные лица обязаны быть максимально объективными и собирать доказательства, говорящие как против обвиняемого, так и в его пользу. Последнее не входит в обязанности прокурора и следователя в буржуазном

суде. Сбор данных в пользу обвиняемого — дело самого обвиняемого или его защитника. А собирать доказательства своей невиновности — значит вести самостоятельное расследование: разыскивать свидетелей и обеспечивать их явку, проводить свою экспертизу и т. д. Для имеющего деньги все это — разрешимые проблемы, для человека беднее — непреодолимая преграда.

Примерно такая же картина с обжалованием приговора. Формально право на это есть у обвиняемого и у нас и в капиталистических государствах. Все дело в том, как им воспользоваться.

У нас нет какой-то определенной формы составления жалобы. При ее подаче не надо ничего платить. В США же, например, составить жалобу по всей форме способен только квалифицированный адвокат, услуги которого стоят дорого. Нередко к жалобе приходится прикладывать расшифрованную за счет обвиняемого стенограмму судебного заседания и другие документы, разномысленные типографским способом. А это опять расходы, и немалые. Одному они по карману, другому нет.

Перечень такого рода различий нашего и буржуазного правосудия можно было бы продолжить. Но суть их, думается, уже достаточна ясна. У нас речь идет о фактическом равенстве граждан перед законом. Это возможно лишь в условиях социального равенства. А там, где такого равенства нет, сам по себе закон, по нашему мнению, обеспечить его на деле не в состоянии.

Александр ГУБЕР,
АПН.

ПРЫ САДЗЕЙНІЧАННІ ГАНДЛЁВА-ПРАМЫСЛОВАЙ ПАЛАТЫ

Беларуская ССР, як і іншыя братнія рэспублікі, уносіць важны ўклад у савецкі эксарт. Трактары, сілаўборачныя камбайны, мэтаапрацоўчыя станкі, грузавыя аўтамабілі, самаходныя скрэперы, вырабы лёгкай прамысловасці з маркай прадпрыемстваў рэспублікі пастаўляюцца цяпер больш як у 90 краін свету. Важную ролю ў гэтым адыгрывае Гандлёва-прамысловая палата БССР.

5 верасня ў Мінску адбыўся агульны сход прадзейных членаў Гандлёва-прамысловай палаты БССР, які падвёў вынікі работы за 1973—1978 гады і абмеркаваў далейшыя задачы.

Галоўны напрамак усёй работы палаты, адзначыў старшыня яе прэзідыума І. Сталівенка, — аказанне рознай дапамогі прадпрыемствам і арганізацыям Беларусі — членам палаты ва ўстанаўленні і расшырэнні дзелавых сувязей з замежнымі фірмамі і аб'яднаннямі і садзейнічанне развіццю гандлю, эканамічных і навукова-тэхнічных сувязей СССР з іншымі краінамі.

Адной з форм такой дапамогі з'яўляюцца выстаўкі.

Другой формай дапамогі прадпрыемствам і арганізацыям з'яўляецца патэнтна-ліцэнзійная работа. Да ліпеня гэтага года прадпрыемства, праектныя і навукова-даследчыя арганізацыі БССР пры садзейнічанні палаты запатэнтавалі за грамадзянай 79 вынаходстваў.

The higher school today and tomorrow

By Nikolai KRASNOV,

First Deputy Minister of Higher and Specialized Secondary Education of the USSR

The new academic year has begun. There are five million students attending our 862 universities and institutes, and 4,6 million at our 4,312 specialized secondary schools.

The higher school has carefully selected the best of all the applicants. Future students were invited to lectures and to the extension courses in physics and mathematics offered by the Academy of Pedagogical Sciences of the USSR through Moscow University, the Institute of Physics and Technology and other schools of higher education.

The higher school today does not only check the applicants' knowledge, but their ability to do independent work and to think creatively and productively. Today's headstrong scientific and technological progress demands of the higher school graduate that he be prepared to replenish, amplify and deepen his knowledge and adapt himself quickly to the changes in the branch of science or industry he has chosen. And this means that we have to give the future specialists a better grounding in basic subjects.

Institute and university applicants are very interested in the specialities connected with the new areas of science and technology on which scientific and technological progress largely depends. I am referring to the specialities falling within the framework of physics, mathematics, applied mathematics, mechanics, chemistry, and biology, as well as engineering physics and process engineering taught at technical institutes. It is quite revealing that about 60 per cent of the applications are to technical institutes.

Let us take theoretical mechanics. It teaches people to use mathematics to assess various phenomena and processes, simulate them and elaborate new areas of endeavour.

During the next decade, there will be even more progress in designing and manufacturing machines to automate all kinds of technological processes, and in creating automatic devices for space research and for exploring the earth's depths and the ocean. Mechanics is invading new fields of science and technology. The dynamics section in the theoretical mechanics course has been amplified, while the course in the theory of mechanisms and machines used in various branches of science and technology now includes material on robots and manipulators.

Teaching methods are also changing. The organic combination of studies with work in science and production based on modern teaching methods is becoming a rule for our higher schools.

The progress in teaching methods mainly comes through technology, or, as it could be called, through «industrializing education».

There are television competitions in mathematics, theoretical mechanics, strength of materials, general chemistry and descriptive geometry at our higher schools. Programmed instruction has been introduced, along with examining and teaching devices.

Individual instructional video tape equipment, large TV screens and colour television will soon come into use.

Electronics has firmly established itself in the modern higher school. Learning the programming methods and the operation of electronic computers has become compulsory for most specialities taught at higher schools. Many of these schools have their own computer centres.

Real access to a higher education is guaran-

teed in the USSR by an entire system of benefits for every person studying.

Education is free; students pay nothing for lectures, for using laboratory equipment and libraries, or for taking examinations and credit tests. The state covers everything. Moreover, most students (75 per cent) receive financial support in the form of state stipends which are distributed by commissions on which administration and student representatives sit.

Most Soviet higher schools have their own student hostels, and several cities have large and excellent student living and recreational complexes. The state pays for their maintenance, the students' share coming to only five per cent of their stipends. More than 2,2 million students at higher and specialized secondary schools now live in hostels.

Like everyone here, students are entitled to free medical care. Many higher and specialized secondary schools have new stadiums, gyms, swimming pools and games areas, and more are under construction. Hundreds of thousands of students spend their summer vacations at institute-run sports and health camps throughout the country, for which they receive discount vouchers.

This all means that the state has to spend a lot of money, and its budget allocations are steadily increasing.

The Soviet Union has a special system for making sure that graduates get jobs.

This year about two million engineers, teachers, doctors, agronomists and economists finished their higher and specialized secondary education, 800,000 of them with a higher education degree.

All received jobs in their field. The jobs are distributed individually, by commissions, a year before graduation.

Young specialists are entitled to a one-month paid vacation before taking a job. The enterprise to which a graduate has been assigned pays his and his family's travelling expenses if it entails moving to another city or village. In this case young specialists are also provided with housing for themselves and their family.

The Soviet Union carries out a great deal of international cooperation in higher education.

The Soviet Union's higher schools are places where people learn to be internationalists. More than 120,000 people from other countries educated in the Soviet Union are now working in their specialities back home. At present more than 50,000 students and graduates from 130 countries are studying here. The Soviet Union helped build and equip 43 higher and specialized secondary schools abroad, at which instruction was organized with the assistance of Soviet teachers.

Through international contacts, the Soviet higher schools contribute a great deal to strengthening friendship and cooperation among the socialist countries, and to mutual cultural enrichment. They also help the developing countries establish and develop their own systems of training personnel with a view to consolidating their independence and promoting their social progress. In this way the Soviet higher school is involved in putting the Leninist principles of peaceful coexistence among states with different social systems into practice, and in making the provisions of the Helsinki Conference of the heads of state of Europe, the United States and Canada a reality.

The Lenin Byelorussian State University.

WHAT? ● HOW? ● WHY?

SUBSCRIPTION TO NEWSPAPERS AND MAGAZINES

The Soviet Union is often called «a reading country». Increased interest in knowledge and printed matter was observed in the first years after the revolution when millions of working people were determined to put an end to illiteracy. At that time periodicals were distributed free of charge by the local government bodies. But the number of newspapers and magazines published in the country was not sufficient, and the ensuing years saw the introduction of subscription to periodicals.

In our days, September commences subscription to all periodicals for the next year. Specially appointed people at industrial enterprises and offices, post-offices and subscription stations accept subscriptions to newspapers and magazines. Subscriptions to periodicals can also be taken any other month than September for a period desired by the subscriber. The majority of periodicals are distributed in our country through subscription. Although all the newspapers and magazines can be bought at news-stands, the people find this system of subscription most convenient. As a rule, 95 per cent of our people subscribe to periodicals for a period of 12 months.

Some people give preference to popular-science, scientific magazines and magazines relating to their professions; other people are interested in the new works of Soviet and foreign writers and poets, still other would like to gather information on the latest developments in the world and topical international problems.

There is hardly a person that would not be following closely the everyday life of our country. That is why such social, political and party publications as «Pravda», «Sovetskaya Belorussia», «Zvyazda», «Kommunist», «Partynaya Zhizn», «Chirvonaya Zmena», «Moloday Kommunist» are popular with our people.

Byelorussians subscribe to many foreign publications, too. In most cases they are publications dealing with different spheres and branches of science and technology and are of great interest to engineers and researchers. Thousands of factory workers and office employees, collective farmers, teachers and students subscribe to political, social and literary newspapers and magazines published in Russian, Polish, German, Czech and other languages.

For example, the family of Vladimir Maevsky, a lathe operator at the Minsk Watch Plant, has subscribed to newspapers «Izvestia», «Sovetskaya Belorussia», «Literaturnaya Gazeta», weekly «Za Rubezhom», magazines «Sovetskoye Foto», «Rabotnitsa i Krestyanka», «Veselye Kartinki». The family of Vladimir Labetsky, a chemistry engineer, receive «Pravda», «Izvestia», «Vecherni Minsk», «Sovetskaya Belorussia», «Znamiya Yunosti», «Economiceskaya Gazeta», weekly «Za Rubezhom», magazines «Nauka i Zhizn», «Khimiya i Zhizn», «Selskaya Molodezh», «Roman-Gazeta» and a number of publications for children.

Soviet newspapers and magazines, including «The Voice of the Motherland» published for compatriots who live abroad, can be subscribed to in other countries, too, through the agency of firms and organizations which are cooperating with «Mezhdunarodnaya Kniga».

SEPTEMBER THE 9TH—LEO TOLSTOY'S 150TH BIRTH ANNIVERSARY

L. TOLSTOY: HIS ATTITUDE TO WAR AND PEACE

The work «Leo Tolstoy, a Great Champion of Peace», by Konstantin Lomunov, a prominent Soviet philologist was read at the 8th International Congress of Slavists in Yugoslavia this September—an event which coincided with the celebration of the writer's 150th birth anniversary.

In this book devoted to the author of *War and Peace*, *Anna Karenina* and *Resurrection* Lomunov based his conclusions on a host of facts, fiction, letters, memoirs and critiques—materials that show that the anti-war theme was uppermost in the mind of Tolstoy, whose work *War and Peace* is a giant heroic and patriotic epic about the feats of the Russian People. The 1812 Patriotic War against Napoleon's invading troops was a just war for free-

dom, and it was this that inspired the novelist. In our time, Lomunov says, when concern for peace is the main problem worrying people of good will throughout the world, readers of Tolstoy's books perceive especially clearly the anti-militarist spirit alongside that of heroic patriotism.

The leading characters of the novel, Andrei Bolkonsky and Pierre Bezukhov, denounce the war resolutely and categorically, as does the author, who regarded it as an event «counter to all the laws of human reason and human nature». Prince Andrei deems it right to take part in only one war—that whose outcome decides the question of the life or death of the Motherland. Fighting in such a war Prince Andrei regards as a «fearful necessity».

In *War and Peace* and his other works dealing with war (for instance, *Sevastopol Stories*, written in the middle of the 1850's) Tolstoy portrayed the peaceful nature of the Russian people.

«He was born to be a real life artist, an artist of peace, which he views as the only reasonable and natural state, and one which corresponds to the very nature and vital aspirations of man—his *raison d'être*—and not just a lull or interlude between two wars». Such is Lomunov's conclusion after a careful analysis of the ideological content and imagery of Tolstoy's works.

Professor Lomunov did not choose the quotation «We wish to oppose the greatest evil affecting mankind, the worst imaginable sin, war!» as an epigraph of one of the central chapters of this monograph by chance; he

took it from the report Tolstoy prepared for a Stockholm Peace Congress scheduled for 1909.

Tolstoy planned to use the Congress rostrum in order to call on ordinary, everyday people and all people of goodwill not to take up arms, not to shed blood in fratricidal wars, and «to fight against war—that phenomenon for which all the people of the world, millions upon millions of them, give to the uncontrolled command of several dozen people or even a single person not only millions of dollars, talers, francs or yen, representing a considerable portion of their savings, but also themselves, their lives».

The report was never delivered; for fear of Tolstoy they postponed the Congress. Nevertheless, up till today this passionate document has played a seri-

ous role in rallying the forces of peace. Tolstoy believed in the success of this movement, which has acquired truly mammoth proportions in our time. «Thousands of millions of banknotes and millions-strong obedient troops are in their hands», said the writer about the warmongers, «whereas in our hands we have only one weapon, however powerful—the truth».

Having visited Yasnaya Polyana, L. Brezhnev left a significant entry in the VIP Book at the writer's museum-estate. He wrote that «the very same spirit of truth and justice» unites the heroes of Leo Tolstoy and the Soviet people.

Uran GURALNIK,
D. Sc. (Philology)

ПАД поўнач Яўхім з Сацурам выходзілі з цемры да маўклівых, схаладнелых гумнаў Куранёў.

Сяло, прыціснутае зморкам і вялікай цішынёю, здавалася, моцна спала. Хаты, што ледзь значыліся далей за дрэвамі, за хлявамі і свірнямі, былі, як гумны, таксама маўклівымі. І ўсё ж у цішыні гэтай, у марознай маўкліваці тайлася штосьці нядрэвае, пагрознае, і абедзве постаці мімаволі спыніліся, пастаялі.

Яўхім крануўся першы. Ідучы, засунуў руку за пазуху, пад кажух, пацягнуў з-пад аперазкі абрэз, зрабіў так, каб у любы момант было зручна дастаць. Сацура падаўся за ім пакорліва, але, было відаць, без ахвоты. Калі б Яўхіма цікавілі думкі яго паплечніка ў гэты час, ён мог бы даведацца, што Сацура лічыць іх заход у Курані рызыкаўным, нават бязглуздым: хто ж разумны сам палеце туды, дзе больш за ўсё можа цікаваць небяспека. Сацура ішоў к гумнам, к сялу, як на кару, — толькі таму, што гэтага хацеў Яўхім і што баяўся яго.

У іншы час — раней — і Яўхім таксама наўрад ці зрабіў бы гэтак. Перасцярожлівая развага, якую Яўхім пры ўсёй сваёй гарачкаватасці, бывала, рэдка траціў, напэўна, утрымала б яго ад лішне рызыкаўнага ўчынку. Але цяпер Яўхім быў ужо інакшым: няўдачы, што падалі на яго адна за адной, і асабліва апошняя бяда на Змяіных балотах, выбілі Карча са звычайнай раўнавагі. Ён проста здзіўляў неаднолькавацю, няроўнасцю сваіх паводзін — то быў нейкі асабліва насцярожаны, нібы баязлівы, то на дзіва бесклапотны, неразумна адважны. І ўчынкі яго былі часта дзіўныя, незразумелыя, неспадзяваныя.

Сацуру запомнілася, як спалохана Яўхім кіннуўся ў кусты, пачуўшы блізка на дарозе рып саней, як невядома чаму чапляўся к Кандыбовічу, кіпеў ад злосці, — нямала незразумелага асела ў памяці Сацуры. Але больш за ўсё непакоіла апошняе — гэты Яўхімаў заход у Курані. Трэба ім гэтыя Курані, калі на кожным кроку можна наткнуцца на міліцыю, на смерць, калі яшчэ такая далёкая граніца, адзіны ратунак.

Яўхім і сам добра ведаў, што ідзе на рызыку і што рызыку гэтую можна было б абмінуць, і ўсё ж, пры ўсім тым, зрабіць інакш: як трэба было для перасцярогі, як раіла развага, — не здолеў бы. Ён не мог інакш зрабіць, бо на тое, чаго яму не трэба было рабіць, у яго якраз было вялікае хацэнне, упартасць, неадменнасць, — і ён не мог, не меў моцы такой у душы, каб зацішыць, адолець гэтае хацэнне. У тым і непадобны быў Яўхім цяпер да сябе ранейшага, што не было ў яго моцы прымусіць сябе адкінуць жаданне, хоць і непатрэбнае, рабіць так, як належала яму; як падказвала цярозна развага. Над стомленай, аслабелай воляй яго бралі верх настроі, пачуцці.

Не, ён не мог сысці адсюль з людскіх чутак, з людской памяці надоўга — можа быць, вельмі надоўга, — проста так, ціха, непрыкметна знікнуць, нібы ў дрыгве прапаўшы, — быў Яўхім і няма Яўхіма. Не мог Яўхім ціха панесці міма Куранёў, якія бачылі яго ганьбу і перад якімі ён не раз жадаў паявіцца зноў у сіле былой, у страшной славе, — баязліва, пакорліва панесці ў душы сваёй прагу аб недагавораным, недаробленым, аб неспатоленым, потым многія дні ў далечы шкадаваць пра тое, што быў час: можна было зрабіць, разлічыцца, пайсці са спакоем задавальнення, а ён пабаяўся, абышоў міма.

Яўхім павінен быў, што б ні было, развітацца, расплаціцца, сказаць апошняе сваё, моцнае слова. Каб не забывалі, каб помнілі доўга — нават калі чуткі аб ім перастаюць прыходзіць, калі ён будзе далёка.

У думках аб Куранях у яго не было ні любові, ні шкадавання аб ростані... як з родным кутком. Да Куранёў у яго было куды больш гаркаты і нянавісці. Чым іншым магла адгукнуцца ў Яўхімавай душы панурая пустача роднай сялібы, з разлезлымі камякамі тынку і бітым каменнем на месцы хаты, з сіратлівымі яблынямі і грушамі на чужым цяпер агародзе, з уцалелым свірнам, што быў як хата вяртаўніка на могілках. Калі што і неяк цікавіла яго ў Куранях, дык гэта Ганна. Дачка, якая не раз згадваўся яму ў доўгія вечары на балоце. Яны былі таксама сумам, болам, але болам больш блізкім, больш жывым. Як ні далёка было мінулае, звязанае з ім, памяць пра іх на дзіва ўпарта не гасла, тлела ў ім, цягнула сюды.

Суджана ж было так, што думкі пра Ганну, сумныя і злосныя, зноў мяшаліся з думкамі пра Дзятла Васіля. Згядкі гэтыя аб Васілю ішлі, аднак, не ад даўніх дачыненняў, хоць былая варожасць да яго ляжала важка ў душы Яўхіма — да старых, не аплочаных Яўхіму даўгоў

жыццё дадало новы. Хоць і не было ў яго дакладных доказаў, хоць звычайна трымаўся правіла: «не злавіў — не злодзей», Яўхім усё ж на гэты раз лічыў, што ў бядзе, якая здарылася на Змяіным балоце, вінаваты, не інакш, гэты, як Яўхім нязменна называў цяпер у думках, подлы Дзятлік. Няважна, што Яўхім не бачыў яго, «не злавіў», ніхто іншы, акрамя Дзятліка, не мог высачыць іх, выказаць міліцыі і навесці яе. Гэта, вядома, яго работа, і дарэмна ён думае, што Яўхім не ведае ці, калі і ведае, нічога не зробіць. Ён паплаціцца, подлы Дзятлік, пабачыць, што значыць — падымаць руку на Яўхіма! Дзятлік пабачыць, не толькі Дзятлік, усе Курані, што пець адыходную Яўхіму, радавацца яго пагібелі рана — ён жыве, жыве і — жыць будзе! Яўхім — гэта Яўхім!..

Падышоўшы да плота, за якім быў іх колішні агарод, Яўхім кіннуў позіркам туды, дзе за шэрымі дрэўцамі драмаў свірэн, — але ні на момант не спыніўся. Хада яго нават пацвярдзела, ён нібы

яго? Можна падсцераглі дзе-небудзь?.. Божа ж, няўжо не дома? Калі не дома, значыцца, усё канчанне!..»

Зноў зазваніла па шыбцы нецярпліва, настойліва. Азіраючыся — ці не гоняцца за ёй, пачула ў сенцах крокі, цвёрдыя, мужчынскія, яго крокі! Ён дома, жывы! Ледзь толькі дзверы адчыніліся, памкнулася насустрэч:

— Васіль!

Ён, у шэрай, сподняй сарочцы, няцямна, здзіўлена адступіў. Ён не разумее нічога — ні гэтага незвычайнага прыходу, ні яе дзіўнага парыву, і Ганна ўраз схаманулася. Ён спаў, не ведаў, якая бяда каля яго!

— Васіль, — выдыхнула трывожна, — беражыся!..

— Што? — Яму ўсё было як у сне. Ды калі ж ён прачнецца!

— Яўхім прыйшоў!

— Яўхім!..

Здаецца, дайшло да яго, затрывожыўся.

— Забіць гразіўся!..

Іван МЕЛЕЖ

ЗАВЕІ, СНЕЖАНЬ

УРЫЎКІ З РАМАНА

У чэрвеньскім нумары часопіс «Полымя» пад рубрыкай «З літаратурнай спадчыны» змясціў накіды Івана Мележа да рамана «Завеі, снежань», што застаўся незавершаным...

«Не можа быць упэўненасці, — піша А. Адамовіч, які разам з Л. Пятровай-Мележ рыхтаваў публікацыю, — што раней, даўно напісаныя гэтыя раздзелы ў такім выглядзе ўвайшлі б у наступныя кнігі «Хронікі». І наогул — што ўсё ўвайшлі б. Тое, як ішла, як пайшла праца над раманам «Завеі, снежань», сведчыць пра ўсё большую, узрастаючую патрабавальнасць Івана Паўлавіча да ўсяго ім зробленага».

Але для чытачоў, якім запомніліся і палюбіліся героі «Палескай хронікі» яшчэ з першай кнігі — «Людзі на балоце», цікавы кожны радок, які хоць крышачку вызначае далейшае развіццё сюжэту і характараў.

Ганну, Васіля, Яўхіма, Міканора і іншых маладых і старэйшых жыхароў палескай вёскі Курані — герояў раманаў «Людзі на балоце», «Подых наваліны», «Завеі, снежань» — пісьменнік паказвае ў складаную эпоху. Здзейснілася рэвалюцыя. Ідзе карэнная перабудова жыцця, у віры падзей нараджаецца новы лад, новае грамадства. І як няпроста, часам трагічна складваюцца чалавечыя лёсы! Абвостраныя сітуацыі глыбей праяўляюць сутнасць і маральную каштоўнасць кожнага персанажа «Палескай хронікі».

стаў мацнейшым. Прыпыніўся Яўхім толькі перад селішчам Дзятлаў, вагаючыся: зараз зайсці зрабіць свой прысуд ці пазней, пабыўшы ў Ганны, у дачкі.

* * *

Доўгім, доўгім здалося гэтае чаканне. І ўсё ж не дарэмна цяропела, адолеў сон і другога — схліў галаву на плячо і мірна засоп. Адрозні і не паверыла, што ён спіць, пачакала, пераканалася, асцярожна, на пальчыках прайшла паўз мацыху, якая слова не сказала, — азірнуўшыся на бандыта, ціха-ціха падняла клямку, адчыніла дзверы. Толькі б не бразнуць нічым, не скрыпнуць, не разбудзіць. Зачыніўшы дзверы ў сенцы, паслухала: у хаце, як і раней, ціха.

Ах, як зарыпеў снег на ганку, вымерзлыя дошкі! Хутчэй саскочыла з ганка ў гурбачку, кіннулася за рог сянец, на той бок, дзе была глухая сцяна хаты, — каб не ісці пад вокнамі, каля якіх драмалі яны! Суседскім агародам, грузнучы голымі каленямі ў снег, не чуочы пякучага холоду, без вопраткі, без хусткі, з раскіданымі косамі, выбралася на пустую, як мёртвую, вуліцу, пабегла ў той бок, дзе віднелася Васілёва хата. У яго хаце, як і ва ўсіх іншых, было цёмна і ціха — але што там чакае яе за гэтай цішынёй!

«Толькі б... — калацілася, задыхалася сэрца. — Толькі б усё было добра! Толькі б добра!..» Дабегшы да яго хаты, Ганна азірнулася: не, на вуліцы за ёй было пуста, не гнаўся ніхто. Але яна не прыцішылася, ускочыўшы на ганак, зазваніла ў шыбу так трывожна, што ў сенцах спалохана закудахталі куры.

— Хто там? — зашарэў за шыбкаю цымяны твар. Ганна па голасу пазнала: маці яго.

— Васіль... Васіль дома?

Твар за акном знік у цемры. «Чаму яна пайшла, нічога не адказаўшы? Няўжо ж бяда ўжэ здарылася? Але, каб здарылася, у хаце не было б так ціха! І маці не была б такой, млявай, заспавай!.. Але можа яна проста нічога не ведае? Можна гэта здарылася не дома ў

— А!..

— «Адбегай, лічы», — сказаў...

— Дзе ён?..

Ганна раптам заўважыла на вуліцы постаці, што хутка ішлі, беглі ў яе бок, трывожна кіннулася да Васіля.

— Ідучы!

Сама ўміг зачыніла дзверы, спалохана прыціснула плячом, на ўсякі выпадак! Крыкнула яму:

— Засаўку зачыні!..

Ён зачыніў, раптам ірвануўся, кіннуўся ў хату. Ганна адпусціла дзверы, пабегла за ім.

— Што там? — цераз сон запыталася Маня.

— Бандзіты! Яўхім!

— Ой! Божа!..

У святле, што ішло знадворку, Ганна ўбачыла: Васіль стаяў каля ложка, надзяваў сарочку, спяшаўся так, што не мог адрозні трапіць у рукаў. Надзеўшы, нахіліўся, стаў штосьці шукаць на падлозе. Маня, спалоханая, у адной сарочцы, саскочыла з пасцелі, бязладна замітусілася, забожжала.

— Дзе апоркі? — не так запытаў, як загадаў Васіль. Ганна здзіўлена таму, які ў яго дзіўна стрыманы голас.

— А я знаю?

У голасе яго маці былі слёзы распачы і страху.

— Ой, божа ж!.. Божа ж!

— Схіні ты! — загадаў ён і застухаў нарэшце апоркамі.

Піск веснічак, хапатлівы рып крокаў прымусіў адрозні ўсіх замерці. У хаце стала страшэнна ціха, у гэтай трывожнай цішыні толькі чулася мернае, спакойнае дыханне дзіцяці, што с.ала, як і раней. Але яго ніхто цяпер, здаецца, не заўважыў. Усе стаялі анямелыя, слухалі, чакалі.

Спыніліся, слухалі, чакалі і тыя, што былі на двары.

— Прамаргаў! — пачуўся раптам адтуль злосны голас Яўхіма.

Сацура прамовіў вінавата:

— Я толькі на мінуту і задрамаў...

— На мінуту!.. Папярэдзіла, курва! — Яўхім люта вылаяўся.

Хвіліну на двары было ціха, як бы там і рашалі, што рабіць, потым рама акна застуганела ад моцных удараў абрэзам.

— Выходзь! Падабру-паздарову!

Там маучалі, чакалі. Маня не вытрывала, жахнулася богам.

— Не выйдзеш падабру, сілаю выцяганем!.. — Нібы паказваючы, што гэта не пустая пагроза, на двары аб нечым параліліся, затупалі. Мяркуючы па кроках, пайшоў адзін, другі застаўся пад акном.

Нядобра завішчелі вароты ў хляве. Васіль занепакоена варухнуўся, кіннуўся пад лаўку, знайшоў сякеру: жывёлу перарэжа, гад, калі не адагнаць, — але на парозе стала Ганна. Уззяла за руку так, што ён адчуў: не пусціць, адчуў, што трывожыцца яго неразважнасці. І ён як бы адумаўся, спыніўся.

Крокі на двары зноў наблізіліся, сціхлі, потым на шыбе раптам ўскінуўся, верухнуўся незразумелы агністы водбліск. Ніхто яшчэ не зразумеў, што гэта значыць, як на шыбу ўпаў моцны ўдар і асколкі шкла пасыпаліся на падаконнік, лаўку, падлогу. Амаль адрозні ж за імі ў змрок пакоя ўляцелі іскрысты камяк агню. У хаце стала светла. Барвова асветлены гэтым агнём, Васіль кіннуўся на камяк, стараючыся хутчэй зататаць, не даць яму развісціся, свяціць для тых, хто цікаваў з-за акна, — і ў той жа час Ганна ўбачыла ў проеме акна галаву Яўхіма, яго калматыю шапку, кончык дула абрэза.

— Васіль!..

Пахаладзела ад жаху за яго, прагнуць толькі аднаго, каб абергаць, папярэдзіць, управіцца выратаваць, кіннулася да Васіля, хутчэй затупіла сабою — хацела крыкнуць, каб хаваўся, і не змагла, не паспела: штосьці дужае, страшнае, з гromaм і агнём, ударыла, апаліла, прымусіла анямець, спыніцца адрозні. Не разумеючы, не думаючы, што здарылася — усё, што было, уяўлялася ёй цяпер нібы ў гарачцы трызнення, — яна ойкнула, хіснулася і стала, дзіўна аслабелая, асядаць на падлогу. Яшчэ перад тым, як яна ўпала, у хаце зноў стала цёмна — растаптанае сена пагасла.

Ужо ў цемры гримнуў другі стрэл, трэці. І адрозні постаці за акном зніклі, прытайліся, мабыць, прыслухоўваліся. У хаце залівалася плачам перапалоханае, знянацку разбуджанае дзіця, але яго ніхто не супакойваў. Цераз выбітыя шыбкі густа ішоў марозны холад, студзіў хату. Яго не заўважалі, Васіль, асцярожліва азірнуўшыся на акно, трывожна схліўся над Ганнай, яна ляжала на падлозе нерухомая і маўклівая, як нежывая...

— Пайшлі! Гатоў ужо! — пачулася за акном. Бандыт запэўніў: — Не прамахануўся!

Яўхім адказаў не адрозні, прамовіў аб іншым:

— Падлезла, курва! Сама нарвалася! Ён, адчуваўся, злаваяў і не хацеў адыходзіць. Прыслухоўваючыся да іх і сочычы за імі, Васіль у гэты момант пачуў ціхі, стрыманы, заціснутымі зубамі Ганнін стогн. Значыцца, яна яшчэ жыве... Не насмерць... Але—што рабіць?.. Бандыт за акном зноў нецярпліва сказаў Яўхіму: хадзем, Корч, момант пачакаў, пагрозна мацюкнуўся і, хрупачы снегам, пайшоў з двара. Яны падаліся вуліцай к лесу.

— Божа мой... — нарэшце ажыла, вярнулася Маня.

— Ціхо ты! Ганна памірае!

Асцярожна ўзняўшы Ганну, Васіль пакаляў яе на лаўку каля стала. Падсунуўшы пад галаву ёй падушку, запытаўся: куды ранілі, але яна як бы і не пачула пытання, не варухнула губамі. Ён чыркнуў запалку, каб самому пабачыць, дзе тая рана, але запалка ад ветру з разбітай шыбы адрозні ватухла.

— Акно затупі! — загадаў Мані і, не чакаючы, калі яна зробіць, узяўся за пыхаць шыбу лахманамі сам.

Яшчэ да таго, як жонка па яго камандзе запаліла лучыну, у поцемках намацаў — усё левае Ганніна плячо было моцна ад крыві. Не думаў ніколі, што так усломніцца навука з вайсковых заняткаў, як памагаць раненаму салдату, — дрыжачымі рукамі, пераадольваючы звычайную, недарэчную цяпер няёмкасць, стаў распыльваць Ганне каптан, парваў верх зрэбнай сарочкі: рана крываваўся на белым-белым плячы пад самай ключыцай.

Крыкнуў Мані, каб дала чыстыя ручнікі, як мог, згадваючы паўзабытую навуку, пераціснуў рану, прыпыніў кроў. «Сыдзе крывей усё роўна... У бальніцу б, к доктору... Але пакуль да таго доктора!..»

— Па бабку Андрэіху трэба!

Маня завагалася, баялася яшчэ выходзіць: а мо тыя бандыты толькі і чакаюць? Ён зірнуў на яе, не сказаў нічога, раптам, як стаяў, без шапкі, без вопраткі выскачыў на ганак. Маня памкнулася вярнуць, гукнула, але ён і не азірнуўся.

ГАЛІНЫ

МІХАЛАВА

ДРЭВА

Ціха, мірна, неўпрыкметку жывуць пры Літаратурным музеі Якуба Коласа двое старэйшых людзей—Алена Міхайлаўна і Міхаіл Іванавіч Лойкі. Сястра народнага паэта з мужам. Шчыра нясуць яны песняру сваю журботную даніну: дайна даглядаюць і ахоўваюць гэты святы куток Беларусі. Гаспадарыць на сядзібе непаседлівы Міхаіл Іванавіч—то «лечыць» дрэвы ў садзе, то наводзіць парадак пад паветкай. Не сядзіца ў хаце і Алена Міхайлаўна. Садзіць, падсаджае кветкі, палівае іх (музей павінен выглядаць мець прыгожы!). За межы сядзібы яна выходзіць не адважваецца: сілы не тыя. Ды, сказаць праўдзе, і няма патрэбы. Ін-тэнданцкія функцыі паспяхова выконвае Міхаіл Іванавіч. Не звачаючы на даволі шановны свой узрост, ён пачувае сябе няблага. А тупае па зямлі Міхаіл Іванавіч ужо багата—летас яму было дзевяноста. Алене ж Міхайлаўне 9 жніўня споўнілася во семдзесят пяць гадоў. З гэтай нагоды і захацелася яшчэ раз паслухаць прыгадкі сястры вялікага паэта.

Алена Міхайлаўна значна маладзейшая за Якуба Коласа і таму ранніх гадоў яго жыцця, зразумела, не памятае. Ды і ў далейшым лёсе складваўся так, што сустрэцца ім даводзілася ад выпадку да выпадку. Але ж былі і гады сумеснага жыцця, і радасныя моманты спаткання праз паўныя пражэжкі часу.

— Брата свайго і добра помню, калі мне было пяць гадоў,—гаворыць Алена Міхайлаўна.—Тады ён пайшоў вучыцца ў настаўніцкую семінарыю. Гэта ў Нясвіжы. Адтуль ён пісаў нам пісьмы, а на канікулы прыязджаў да дому. І часта з кім-небудзь са сваіх сяброў. Па месяці яны бывалі ў нас. Елі асобна ад сям'і. Няёмка за адзін стол саджаць і гасцей (дзетвары ж у хаце многа было!).

Калі прыязджаў Кастусь, да яго заходзілі хлопцы і дарослыя мужчыны. Ім ён любіў расказваць казкі, анекдоты, чытаць цікавыя кнігі. Сябры звалі Кастуса «стары». Зойдуць у хату і пытаюць:

— А дзе ж «стары»?

— А чым, скажыце, Алена Міхайлаўна, Якуб Колас займаўся, калі прыязджаў на канікулы?

— Кастусь вельмі любіў казіць. З дзядзькам Антосем яны заўсёды хадзілі ў пары.

А збіраць грыбы—найпершы ахвотнік! Устане, бывала, раненька, возьме кошык і—у лес. Браў толькі баравікі, і не абы-якія, а цвёрдыя, маладзенькія.

Хораша Кастусь іграў на скрыпцы. Іх вучылі ў семінары. А Уладзя—на гармоніку. Сам па сабе. Дык яны выйдучь, помню, вечарам, сядучь на дварэ і як зайграюць! Рэха разлятаецца навокал. Назаўтра хто прыйдзе з Акінчыц: «Малайцы, хлопцы! Дзякуй за канцэрт!» Наогул у нас у сям'і любілі музыку, песні. Усе ўмелі спяваць. Я нават у хоры царкоўным была. У Мікалаеўшчыне.

У сям'і нашай найбольш любілі ўсё беларускае. І цяпер я, калі пачую па радыё ці тэлевізару тыя песні, здаецца, напісала б удзячнасць за гэта.

Паступова Алена Міхайлаўна пачынае гаварыць пра сваё асабістае жыццё:

— У 1913 годзе я выйшла замуж за Міхаіла Іванавіча. Родам ён з Мікалаеўшчыны. Адслужыў ён армію, жылося бедна, не было куды падзецца. Дык мы ўзялі і паехалі ў Данбас, у Горлаўку. Там жыла старэйшая мая сястра Міхаіліна. Яна ў нас пасла Коласа. А на чыгунцы ў Горлаўцы працаваў інжынерам Радкевіч, таксама з Мікалаеўшчыны. Майго Міхаіла ён узяў да сябе ў кантору. Там, у гэтым горадзе, многа было мікалаеўцаў. Радкевіч купляў кнігі, шпэтні і вучыў сваіх землякоў. Многім слаў у вёску грошы. Вельмі людскі чалавек быў.

— А з радзімай вы трывалі сувязь?

— Вялі ўвесь час перапіску з домам. Пасля—рэвалюцыя. Калі Колас у 1921 годзе пераехаў з Куршчыны ў Мінск, я вырашыла з'ездзіць да яго.

Жыла я ў Коласа нешта з месяц і многа чаго цікавага пабачыла. Ніводнага сына ён і пальцам не крапаў. Абыходзіўся з ім як з дарослым. Як некалі з намі дзядзька Антось. І хлопцы яго вельмі слухаліся. Юрка (сярэдні сын, той, што загінуў на фронце) страшэнна любіў кіно. «Цётка Лена, пойдзем з вамі, бо мяне аднаго не пусцяць». — «Нікуды не пойдзеш: дрэнна спіш ноччу». — запырачыў бацька. Юрка заплакаў, але распрануўся. Вярнуліся, а ён сядзіць і спакойна чытае кнігу. Толькі папрасіў, каб расказалі, як там было.

Пасля яшчэ прыязджала

да Якуба Коласа. Была каля двух месяцаў. Лячыла ногі ад раматысу.

У 1926 годзе была на юбілеі Коласа. І Алесь, наш брат, прыехаў. Ён працаваў на станцыі Юсупава, непадалёку ад Харкава. Яшчэ два разы была ў Якуба да вайны—у 1939 і 1940 гадах. Ужо разам са сваім мужам.

— Алена Міхайлаўна, а як да вас Марыя Дзмітраўна ставілася?

— Гэта быў залаты чалавек. Не магу спакойна ўспамінаць. Такая разумная, добрая! І да дзяцей, і да Коласа, і да ўсіх людзей. Жылі яны вельмі дружна. Шанавала яна Коласа. І ён яе таксама. Каб не такая жонка брату надарылася, то можа ён і такім вялікім не стаў бы. У кожны мой прыезд Марыя Дзмітраўна надта ж хораша мяне даглядала. Гаварыла заўсёды па-беларуску. Яшчэ да рэвалюцыі—зойдзе ў краму і пачне што-небудзь пытацца. А прадаўцы: «Як гэтай маладзіцы пасуе беларуская мова!» І дзяцей навучыла любіць да роднага, да людзей. Сыны ўсе тры—Даніла, Юрка, Міхась—былі прыстойныя хлопцы. Паважалі старэйшых.

— Цяжка ўспамінаць усё,—працягвае Алена Міхайлаўна і злёгка хусцінай працірае завільготненыя вочы.—Вайна перапыніла нашы сувязі. Настаў ціхі час. Я шло і шло пісьмы. На імя Марыі Дзмітраўны. Няма адказу. Нарэшце, прыходзіць ад Коласа ліст: «Як ні цяжка, але Марыі Дзмітраўны ўжо няма». Боле па сэрцы разанулі гэтыя словы.

Апошні раз мы наведалі Якуба Коласа недзе за год да яго смерці. Сыны Даніла і Міхась былі жанаты ўжо. І ў Коласа з'явіліся ўнукі—Сяргей, Андрэй, Маша.

...Неаднойчы мы, супрацоўнікі музея, слухалі яе разам з наведвальнікамі і ў асабістых гамонках. І заўсёды чулі нешта новае, дасюль незгаданае пра род сям'і Міцкевічаў, пра вялікага песняра зямлі беларускай. Запасамі сваёй памяці ахвотна дзеліцца яна з кожным, хто патрэбу ў гэтым мае.

Радасна, што галіны Міхалава дрэва не ўсе яшчэ завялі. Жывуць, апроч Алены Міхайлаўны, брат і сястра народнага паэта Беларусі.

Іван КУРБЕКА.

НА ЗДЫМКУ: Алена Міхайлаўна і Міхаіл Іванавіч ЛОЙКІ.
Фота Л. ЛІПЕНЯ.

гастрольная афіша

ДАПАМАГАЮЦЬ ЗРАЗУМЕЦЬ СВЕТ

«Ваенна-патрыятычная тэматыка — не даніна назве і прызначэнню тэатра, яна сапраўды хвалюе і натхняе артыстаў, якія складаюць наш ансамбль. Ветэраны калектыву ў час вайны не адзін раз траплялі ў складанае становішча, выходзілі з акружэння, давалі спектаклі і канцэрты на перадавой, суправаджалі наступваючыя часткі... Таму старонкі біяграфіі нашай арміі—гэта старонкі жыцця і тэатра». Так ахарактарызаваў асаблівасць Львоўскага рускага драматычнага тэатра Савецкай Арміі Мікалай Захараў, загадчык яго літаратурнай часткі. Мінчане сустракаюцца з гэтым калектывам не ўпершыню, і заўсёды госці радуецца глядачоў новымі і цікавымі работамі.

Другі калектыв, што адкрыў сваю заслону перад мінчанамі ў жніўні, — Пскоўскі абласны драматычны тэатр імя Пушкіна. Свае гастролі ён пачаў спектаклем «Цар Фёдар Іванавіч» па п'есе Аляксея Талстога. Гэты выбар не выпадковы. Станаўленне рускай дзяржаўнасці, фарміраванне нацыянальнай філасофіі і этыкі асабліва зразумелыя і блізкія пскавічам, сам горад якіх—помнік старажытнай Русі.

Аб уменні калектыву тэатра працаваць з класікай сведчыць пастаноўка імі шэкспіраўскай трагедыі «Антоній і Клеопатра». Значным творчым поспехам тэатра з'яўляецца работа над драматычнай трылогіяй Юджына О'Ніла «Жалоба — доля Электры». Гэта складаная, псіхалагічная п'еса — пераасэнсаванне старажытнагрэчаскай легенды аб трагічнай гісторыі Атрэяў. У ёй Электра і Арэст жорстка адпомсцілі маці за здраду іх бацьку. Трылогія ж О'Ніла пераносіць глядачоў у 60-я гады XIX стагоддзя, у амерыканскую сям'ю Мэнанаў. Менавіта там і разыгралася трагедыя, падобная да Атрэяў: сямейная, сацыяльная і маральная.

Не абмінулі прыезджыя артысты і сяло. На Брэстчыне адбыліся сустрэчы калгаснікаў з драматычным тэатрам горада Сызрані (РСФСР). Госці паказалі свае лепшыя спектаклі і спецыяльныя канцэртныя праграмы. У аматараў эстрады таксама былі вельмі прыемныя і цікавыя сустрэчы. Перад імі выступілі ансамблі «Данілушка» (Югаславія), «Верныя сябры» (Масква), «Арызонт» (Малдаўская ССР) і інш.

У верасні адкрываюць новы тэатральны і канцэртны сезон амаль усе творчыя калектывы Беларусі. Але з прыхільнасцю і добра-зачылінасцю ў гарадах і вёсках рэспублікі будуць прымаць і майстроў мастацтваў з іншых рэспублік Савецкага Саюза ці замежных краін. Бо такія сустрэчы пашыраюць круггляд, дапамагаюць лепш зразумець свет і людзей.

Галіна ХВЕСЬ.

У час гастролі ў Мінску Львоўскі драматычны тэатр Савецкай Арміі паказаў прэм'еру — спектакль па п'есе А. Калікова «Слон», які расказвае пра першыя гады сацыялістычнага будаўніцтва на вёсцы.

Фота А. ДЗМІТРЫЕВА.

ШКОЛЫ МАСТАЦТВАЎ

На беразе Лукомльскага возера, у цэнтры новага горада беларускіх энергетыкаў, узвышаюцца гмахі культурнага комплексу. На адным з іх з'явілася шылда: «Школа мастацтваў». Гэта першая ў рэспубліцы навучальная ўстанова, дзе юныя гараджане і іх ровеснікі з суседніх вёсак будуць авалодваць асновамі ведаў па музыцы, жывапісу, харэаграфіі.

Першая, але не адзіная. На базе музычнай адкрываецца школа мастацтваў у Мстах Гродзенскай вобласці. У Пінску пачне працаваць харэаграфічная школа. Вопытныя педагогі ў 252 музычных школах навучаюць 46 тысяч хлопчыкаў і дзяўчынак ігры на розных інструментах, дбаюць пра іх веды і культуру. У апошні час гэтыя ж функцыі ўзялі на сябе калектывы 15 агульнаадукацыйных школ з эстэтычным ухілам. Самыя здольныя вучні займаюцца ў рэспубліканскай школе-інтэрнаце па музыцы і выяўленчаму мастацтву, у сярэдняй спецыяльнай пры Белдзяржкансерваторыі.

Дзеці, якія маюць схільнасць да архітэктуры, атрымалі магчымасць паглыблена вывучаць яе асновы: у кожнай вобласці цяпер ёсць і такая школа.

У гэтай пяцігодцы ў Беларусі будзе адкрыта 25 дзіцячых мастацкіх школ, колькасць музычных павялічыцца на адну пятую, а агульнаадукацыйных з музычным і мастацкім ухілам — напалову.

Я. ПАЛУШКІНА.

АПЛАДЫСМЕНТЫ

ПОЛЬСКАГА

ГЛЕДАЧА

Газеты Польскай Народнай Рэспублікі адзначаюць вялікі поспех харэаграфічнага ансамбля «Харошкі» ва ўсіх гарадах, дзе сёлета ён робіць канцэртнае турне. Друг падкрэслівае мастацкую самабытнасць калектыву, які неаднаразова заваўваў прызнанне на ўсеагульных фестывалях, прадстаў-

ляў танец свайго народа ў Даніі, Сірыі і Ірданіі. Крытыкі пішуць, што праграма «Харошак» — гэта сапраўдны ансамбль, дзе аднолькава ўзрушаюць і дзевяць танцавальных пар, і інструментальная група, і жаночы вакальны квартэт «Купалінка», а таксама саліст Міхаіл Пацук, які выдатна выконвае народныя песні. Фальклорнае паходжанне рэпертуару спалучаецца з творчым пошукам сучаснай сцэнічнай формы тэатралізаванага відовішча. Шлях «Харошак» пралёг праз Кашалін, Шчэцін, Свінаўйсце, Лодзь, Катавіцы, Сопат і іншыя гарады і ваяводскія цэнтры.

ПОСПЕХ

АНСАМБЛЯ

З МАГІЛЁВА

Народны ансамбль танца Палца культуры Магілёўскага завода штучнага валакна ў горадзе Зулі Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі на XVII фестывалі рабочых калектываў сацыялістычных краін стаў лаўрэатам і ўладальнікам залатога медаля.

Ансамбль з вялікім поспехам выступаў таксама перад працоўнымі многіх іншых гарадоў ГДР, даў 12 канцэртаў, на якіх выконваліся танцы народаў СССР і сацыялістычных краін.

ДОМ УРАДА

Гэты будынак, які так удала ўпісаўся ў ансамбль плошчы Леніна, ужо даўно стаў у нашым уяўленні сімвалам не толькі сталіцы Беларусі, але і ўсёй рэспублікі, бо менавіта ў ім знаходзяцца Прэзідыум Вярхоўнага Савета і Савет Міністраў БССР.

Для таго, каб лепш зразумець значэнне будынка Дома ўрада для горадабудаўніцтва Мінска, трэба некалькі слоў сказаць аб самой плошчы Леніна. Раней гэты раён лічыўся перыферычным, у XVIII стагоддзі нават не ўваходзіў у склад гарадской тэрыторыі. Набыў ён важнае значэнне толькі ў другой палове XIX стагоддзя ў сувязі з пракладкай праз Мінск Маскоўска-Брэсцкай і Лібава-Роменскай чыгунак. У 20—30-я гады нашага стагоддзя тут фарміруецца важны палітыка-адміністрацыйны і культурна-адукацыйны цэнтр Мінска. На даволі значнай па памерах тэрыторыі будуюцца Дом урада, комплекс універсітэцкага гарадка, медыцынскі і педагагічны інстытуты. У пасляваенны час узняліся новыя вучэбныя карпусы, будынкі гарвыканкома, гасцініцы «Мінск» і паштамта. Такім чынам, літаральна за некалькі дзесяцігоддзяў на плошчы Леніна ўзнік буйны горадабудаўнічы ансамбль, які атрымаў выключна важнае значэнне, бо ім пачынаецца галоўная магістраль Мінска — Ленінскі праспект.

Час будаўніцтва Дома ўрада прыпадае на вельмі цікавы і складаны перыяд у гісторыі савецкай архітэктуры. Утварэнне першай у свеце рабоча-сялянскай дзяржавы і разгорнутае будаўніцтва сацыялістычнага грамадства склалі новыя прынцыпы развіцця архітэктуры, надалі ёй новыя напрамкі і перспектывы. Найбольш характэрнай рысай архітэктурна-

га жыцця краіны таго часу быў пошук новых тыпаў адміністрацыйна-грамадскіх будынкаў і сродкаў іх мастацкай выразнасці. Характэрна, што ў 20—30-я гады праводзілася даволі значная колькасць конкурсаў на распрацоўку праектаў буйных збудаванняў і ансамбляў. У конкурсах удзельнічалі лепшыя архітэктурныя кадры, тут сутыкаліся розныя школы, розныя тэндэнцыі, погляды і канцэпцыі. Масавасць і дэмакратызм гэтых мерапрыемстваў — характэрная рыса маладой савецкай архітэктуры.

Агульнасаюзны конкурс на распрацоўку праекта Дома ўрада ў Мінску быў праведзены ў 1929 годзе. Ён прыцягнуў увагу такіх майстроў архітэктуры таго часу, як Л. Руднеў, І. Фамін і інш. Найлепшым прызнаны праект ленинградскага дойліда Іосіфа Лангбарда. На працягу 1930—1934 гадоў на месцы хаатычнай малапавярховай, у асноўным драўлянай, забудовы ўзнік строгі і лакалічны ансамбль, які ў своеасаблівай мастацкай форме адлюстравваў вобраз сацыялістычнай эпохі.

Дом урада ў плане нагадвае вялікую літару «П». Ён складаецца з некалькіх злучаных у адзіную цэласную кампазіцыю карпусоў, якія ўтвараюць перад будынкам парадны двор — курданер. Цэнтральную частку плана займае вялікая зала пасяджэнняў Вярхоўнага Савета. У астатніх частках зроблены зручныя і ўтульныя кабінеты, рабочыя пакоі, залы, службовыя памяшканні, холы.

Нягледзячы на буйныя памеры (аб'ём будынка 220 000 кубаметраў), Дом урада не здаецца грувасткім дзякуючы дасканалай кампазіцыі і прадуманай сістэме сродкаў выразнасці. Яго павышаная цэнтральная частка паступова пераходзіць да больш нізкіх бака-

вых крылаў, што стварае ўраўнаважаную прасторава-цэнтральную кампазіцыю. Асноўным матывам архітэктурнага дэкору з'яўляюцца вертыкальныя лапаткі, якія, разам з сеткай прамавугольных аконных праёмаў і зашклёнымі панелямі лясвічных клетак, ствараюць інтэнсіўны рытм фасадаў, пазбаўляючы іх плоскасці і манатоннасці. Створаны скупымі выйшчымі сродкамі, манументальны, строгі і велічны архітэктурны вобраз Дома ўрада з'явіўся своеасаблівым сімвалам гераічных здзяйсненняў беларускага народа на шляху будаўніцтва новага грамадства.

У аздабленні інтэр'ераў будынка прымалі ўдзел вядомыя мастакі і скульптары І. Бродскі, З. Азгур, А. Бембель, А. Глебаў, М. Керзін, А. Арлоў і інш. Перад фасадам будынка — помнік У. І. Леніну, выкананы М. Манізерам, ён узняўся на масіўным, аздабленым барэльефамі пастаменце з чорнага лабрадарыту. Помнік арганічна ўвайшоў у архітэктурную Дома ўрада і склаў з ёй цэласны і непарушны ансамбль. Трэба сказаць, што гэта першы ў беларускай савецкай архітэктуры прыклад сінтэзу архітэктуры і скульптуры.

У час Вялікай Айчыннай вайны нямецка-фашысцкія акупанты разбурылі помнік Леніну, а сам Дом урада быў замініраваны і падрыхтаваны да знішчэння. Аднак імклівае наступленне часцей Чырвонай Арміі, паспяхова дзеянні беларускіх партызан і падпольшчыкаў прадухілілі разбурэнне будынка. Неўзабаве пасля вызвалення Мінска помнік Ільічу быў адноўлены і заняў сваё ранейшае месца.

Ю. ЯКІМОВІЧ.

НА ЗДЫМКУ: Дом урада ў Мінску.

Фота аўтара.

РУКАМІ НАРОДНЫХ МАЙСТРОЎ

У колішнім народным побыце рэч, якая ўжо адслужыла свой век, выкідвалася не адразу. Нярэдка людская кемлівасць падказвала ёй новае прымяненне. Напрыклад, розныя абрэзкі тканін, рэшткі старога адзення рвалі на стужкі, якія звязвалі ў доўгія пасмы. Шчыльна прыбітыя адна да адной у ніякай аснове, гэтыя стужкі ўтваралі прыгожыя, мяккія, нейкія надзвычай хатнія дарожкі — «ходнікі». Глядзіш на гэтую рознакаляровую вясёлку —

і з цяжкасцю верыш, што выткана яна з рознай старызны, ні на што ўжо больш не патрэбнай.

З распаўсюджаннем крамных тканін з іх багатай колеравай гамай «ходнікі» сталі больш насычанымі і яркія па каларыту. Ткачыкі пачалі спецыяльна падбіраць колеры, групаваць іх у палосы, часта дабіваючыся надзвычай гарманічнага іх спалучэння.

Традыцыйныя саматканыя «ходнікі» аказаліся на дзіва модныя ў апошні час. Ніякі самы дарагі дыван (не кажучы ўжо пра фабрычныя дарожкі) не можа зраўняцца з імі па «цеплыні», непаўторнасці, чаго часта не хапае сучаснаму стандартызаванаму інтэр'еру.

Я. СУНЦА.

НА ЗДЫМКУ: дарожкі работы Н. Давідзюк з вёскі Мірніца Кобрынскага раёна. Фота аўтара.

Гумар

Памёр стары фабрычны майстар па імені Кале. Сваёй нябожчыка не запрасілі на пахаванне рабочых, якія працавалі з ім шмат гадоў. Даведаўшыся аб гэтым, адзін з іх сказаў:

— Так, быў бы Кале жывы, нас бы абавязкова запрасілі...

Сяржант распякае двух нядбайных салдат:

— Чорт вазьмі, на каго вы падобныя! У цябе, Фрэнк, галыштук на баку, чаравікі не начышчаны. У цябе, Робі, складкі на штанах амаль не відаць! Куды гэта варт! А раптам вайна?

На моры узнялася бура. Карабель, які стаяў на рэйдзе, пачало зносіць, і капітан загадаў выпусціць сі-

нальную ракету. Пасажыры, які стаяў на палубе, сказаў свайму суседу:

— У нас не капітан, а ідыёт. Наладжваць феерверк у такое надвор'е!

— Ні адной памылкі, — сказала настаўніца, прагледзеўшы дамавіную работу вучня. — Скажы, Цібі, толькі сумленна: твайму тату хто небудзь дапамагаў?

Суддзя строга паглядзеў на маладую жанчыну, якая дала паказанні на справе аб банкруцтве фірмы, дзе яна была сакратаркай удалынікі.

— Вы ведаеце, што вы атрымаеце за дачу лжывых паказанняў?

— Так, сэф нешта гаворыў мне аб дзвюх тысячках крон.

(ПОРТ)

Чэмпіянат свету па валејболу

Значнай падзеяй у спартыўнай біяграфіі нашай рэспублікі з'явіўся VIII чэмпіянат свету па валејболу сярод жаночых каманд, які адбыўся сёлета ў Мінску. Двойчы за ўсю гісторыю вялікага валејбола ён праводзіўся ў СССР. (Першы ў 1952 годзе і чацвёрты — у 1962). І вось зноў эмблема чэмпіяната ў нашай краіне, у сталіцы Беларусі. Гасцінна расчыніў дзверы мінскі Палац спорту. Тут на спецыяльна абсталяваным памосце і праходзілі гэтыя буйнейшыя спартыўныя Сёлетні чэмпіянат рэкордны па ліку ўдзельнікаў: у ім выступілі 24 каманды з розных кантынентаў.

Першымі ў сталіцу Беларусі прыбылі зборныя ЧССР, ГДР, Бельгіі і Мексікі. Трэба адзначыць, што спартыўцы іншых зборных, разбітых яшчэ на 5 падгруп, праходзілі ў Ленінградзе, Валгаградзе і Рызе.

25 жніўня ў мінскім Палацы спорту адбылася першая гульня і ўрачыстае адкрыццё чэмпіяната. Сотні аматараў спорту, балельшчыкаў, гасцей віталі ўдзельнікаў спартыўнага ўрачыстага выступіў прэзідэнт Міжнароднай федэрацыі валејбола Поль Лібо (Францыя).

Першы этап спартыўнага — папярэднія гульні. Пераможцамі ў іх аказаліся каманды ГДР і ЧССР.

І зноў Мінск прымае гасцей. Для ўдзелу ў другім раундзе гульні сюды прыбылі валејбалісткі Італіі, Туніса, Югаславіі і Нідэрландаў. Цікавыя і захапляючыя гульні выявілі пераможцаў мінскай паўфінальнай пад-

групы — зборную Мексікі. Чэмпіянат скончыўся перамогай зборнай Кубы. На другім месцы — каманда Японіі, на трэцім — СССР.

НА ЗДЫМКУ: у мінскім Палацы спорту падносяць хлеб-соль прэзідэнту Міжнароднай федэрацыі валејбола Полю ЛІБО.

Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

РЫСЬ ВАНДРУЕ

Гэты каштоўны пушны звер аблюбоваў сабе барысаўскія лясы.

Значная частка дзікіх «кошак» панінула Віцебскую вобласць. Відаць, мінула суровая зіма прымусіла іх вандраваць у пошуках ежы. Чалавек дапаможа ім прыстасавацца да новых месц — паляванне на рысь у барысаўскіх лясах часова забаронена.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП,
ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97,
33-02-80, 33-03-15,
33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. 1314